

Iłona KULAS

Instytut Ekonomiki Transportu
Akademia Ekonomiczna Katowice

FUNKCJE SPEDYCJI W PROCESIE WSPÓŁDZIAŁANIA TRANSPORTU Z OTOCZENIEM

Streszczenie. Artykuł poświęcony jest omówieniu funkcji, jakie pełni spedycja w procesie współdziałania transportu z otoczeniem. Działalność spedycyjna poprzez realizację tych funkcji winna przyczynić się do zapewnienia dodatkowych korzyści uczestnikom transportowego współdziałania. Na przeszkodzie w realizacji tego efektu stoją ograniczenia wynikające z ekonomicznych i organizacyjnych warunków tego procesu. Ograniczenia te może częściowo złagodzić przeprowadzana obecnie reforma gospodarcza.

Pojęcie spedycji jest w różnorodny sposób definiowane przez wielu autorów między innymi z uwagi na fakt dość trudnego oddzielenia czynności czysto spedycyjnych od innych związanych z wykonywaniem procesu transportowego.

W literaturze z zakresu transportu przeważa pogląd, iż spedycja będąca swoistą gałęzią transportu jest działalnością zarobkową, polegającą na organizowaniu przemieszczeń ładunków w zastępstwie zleceniodawcy oraz na wykonywaniu związanych z tą organizacją czynności pomocniczych, jednak bez przemieszczania, którym winni zająć się przewoźnicy.

Powiązanie zatem funkcji spedycyjnych z transportowymi jest duże, bez względu na różne powiązania organizacyjne. Spedycja pełniąc funkcję organizatora procesów transportowych winna uwzględnić korzyści wszystkich zainteresowanych w efektywności procesu transportowego zarówno użytkowników transportu (otoczenie), jak i przewoźników.

W praktyce gospodarczej większość przedsiębiorstw wykonujących spedycję, zajmuje się zarówno czynnościami organizacyjnymi jak i przewozami. Są to więc przedsiębiorstwa spedycyjno-przewozowe. Wyjątek stanowi Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowej (PSK), które nie posiadając własnego taboru prowadzi działalność w ramach współpracy z przedsiębiorstwami: PKP, publicznego i branżowego transportu drogowego (Spedycja - Transport), innymi podmiotami gospodarczymi w wyniku zawartej umowy o świadczenie usługi spedycyjnej (Spedycja - Producent) bądź z innymi wykonawcami usług spedycyjno-przewozowych na bazie umów lub stosunków łączących te przedsiębiorstwa. Stąd uczestnictwo spedytora w procesie współdziałania transportu z otoczeniem można ująć w postaci następujących zależności:

Transport \rightleftharpoons Spedycja \rightleftharpoons Producent
 Transport \rightleftharpoons Spedycja \rightleftharpoons Transport
 Transport \rightleftharpoons Spedycja \rightleftharpoons Klient (osoby fizyczne)

Funkcje spedytora w poszczególnych rodzajach współdziałania polegają na:

1. Organizowaniu i wykonywaniu we współdziałaniu z przedsiębiorstwami; PKP, publicznym i branżowym transportem drogowym, czynności związanych z przewozem przesyłek oraz procesami ładunkowymi.

2. Organizowaniu i wykonywaniu regularnego przewozu drogowego przesyłek oraz przewozów w ramach wykorzystania próżnych przebiegów ciężarowych pojazdów samochodowych.

Przykładem realizacji ww. funkcji jest między innymi organizacja przewozu przesyłek drobnych oraz organizowanie tzw. przewozów bezpośrednich przesyłek drobnych od nadawcy do odbiorcy lub od nadawcy do ekspedycji przeznaczenia.

Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowej na zlecenie PKP organizuje też dowóz - odwóz przesyłek ekspresowych PKP. Celem tej formy obsługi spedycyjnej jest umożliwienie PKP zawierania z nadawcami umowy o przewóz przesyłek ekspresowych w relacji "dom - dom". PSK organizuje ten dowóz - odwóz na zlecenie PKP jako podwykonawca.

Inną formą uczestnictwa spedytora w funkcji organizatora procesu transportowego jest forma kompleksowej obsługi spedycyjno-przewozowej przedsiębiorstw, na terenie których PSK posiada agencje.

Usługi spedycyjno-przewozowe organizowane przez PSK w ramach tej działalności polegają na:

- wykonywaniu przewozów przesyłek na podstawie umowy przewozu zawartej z nadawcą,
- nadawaniu w imieniu nadawcy do przewozu przesyłek wagonowych,
- wykonywaniu czynności przeładunkowych,
- zapewnieniu kontenerów i palet skrzyniowych do przewozów,
- wykonywaniu czynności spedycyjnych związanych z nadaniem lub przyjęciem przesyłek,
- prowadzenie doradztwa spedycyjnego [(5) s. 47].

W zakresie organizowania i obsługi regularnej komunikacji towarowej do obowiązków spedytora należy:

- badanie potoków ładunków,
- opracowanie w porozumieniu z PPKS rozkładów jazdy samochodów ciężarowych,
- organizowanie odprawy przesyłek,
- zapewnienie terminowego wykonywania czynności ładunkowych [(3) s. 22].

3. Organizowanie i wykonywanie obsługi torów ogólnego użytku na stacjach kolejowych w zakresie odprawy przesyłek wagonowych i wykonywaniu związanych z nią czynności ładunkowych i spedycyjnych.

4. Mechanizacja czynności ładunkowych na styku transportu kolejowego i samochodowego.

W ramach obsługi torów ogólnego użytku spedytor organizuje w imieniu klientów przewóz przesyłek masowych wraz z ich dowozem i odwozem taborem samochodowym od nadawców i przeładunku do wagonu oraz z wagonu na samochód i przewozu do odbiorców [(4) s. 75]. Rola spedytora polega głównie na skróceniu czasu trwania czynności ładunkowych i przyspieszeniu w ten sposób cyklu transportowego.

W przypadku przemieszczeń ładunku na wagonie grozących uszkodzeniem ładunku, wagonu lub zagrożeniem bezpieczeństwa ruchu, PSK poprawia ustawienie ładunków w przesyłkach wagonowych, celem umożliwienia ich dalszego przewozu.

Funkcja spedycji sprowadza się do procesów przeładunkowych oraz wykorzystania magazynów PSK [(8) s. 49].

5. Gospodarka kontenerami i paletami w ramach organizowanych przewozów.

6. Organizowanie przewozów w wielkich kontenerach w komunikacji krajowej i międzynarodowej.

W przewozach wielkich kontenerów Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowej spełnia funkcję organizatora lądowych przewozów w komunikacji krajowej i międzynarodowej. Wykonuje ponadto na zlecenie przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych czynności związane ze składowaniem kontenerów.

Pełnienie przez spedycję ww. funkcji w procesie współdziałania transportu z otoczeniem przyczynia się do uzyskania dodatkowych korzyści przez uczestników tego procesu.

Dla przewoźnika działalność spedycyjna przynosi następujące pozytywne zjawiska:

- odciążenie kolei od przewozu przesyłek drobnych i niektórych przesyłek wagonowych na krótkich odległościach,
- usprawnienie obsługi torów ogólnego użytku stacji kolejowych przez wykonywanie scentralizowanej obsługi w zakresie prac dowozowych i przeładunkowych,
- upowzechnianie przewozu towarów w jednostkach ładunkowych, tj. paletach i kontenerach,
- zmechanizowanie w znacznym zakresie czynności ładunkowych, w tym na styku transportu kolejowego i samochodowego oraz PSK-klient,
- rozwinięcie układu sieci regularnej komunikacji towarowej jako jednej z najbardziej ekonomicznych form przewozu,
- lepsze wykorzystanie środków przewozowych (wagonów i samochodów) [(2) s. 53].

Otoczeniu natomiast działalność spedytora przynosi następujące korzyści:

- ociążenie od zadań nie związanych bezpośrednio z działalnością podstawową,
- uniknięcie kłopotów związanych z gromadzeniem nadmiernych zapasów magazynowych,
- regularny, rytmiczny przewóz towarów między ośrodkami przemysłowymi.

Na przeszkodzie realizacji w pełni tych korzyści przez uczestników transportowego współdziałania stoi w obecnej trudnej sytuacji gospodarczej kraju szereg ograniczeń wynikających z tzw. uwarunkowań (ekonomicznych i organizacyjnych) procesu współdziałania [(6) ss. 43-44].

W zbiorze uwarunkowań ekonomicznych (określonych przez liczbę, rozmiar i sprawność przedmiotów i podmiotów uczestniczących we współdziałaniu) ograniczenia dotyczą:

- niedostatecznej ilości i złej jakości taboru (uniwersalnego i specjalistycznego), urządzeń przeładunkowych oraz jednostek ładunkowych (palet i kontenerów), a także opakowań,
- kłopoty z pozyskaniem pracowników, głównie robotników obsługujących roboty przeładunkowe,
- trudności zwiększenia powierzchni magazynów spedycyjnych (poprzez modernizację i budowę), brak warsztatów naprawczych taboru i sprzętu spedycyjnego, zbyt mała liczba stajnioków przeładunkowych i niewłaściwy front przeładunkowy (u nadawców i odbiorców),

zaś w zbiorze uwarunkowań organizacyjnych (wyznaczonych przez więzi i normy zachowania łączące podmioty współdziałania w procesie świadczenia usług przewozowych) ograniczeniami są:

- zbyt duża liczba nakazów (szczegółowych przepisów) utrudniających swobodę podejmowania decyzji,
- ustalenie priorytetów przewozowych komplikujących prawidłowe współdziałanie,
- zmiany prawne funkcjonowania przedsiębiorstw powodujące chaos organizacyjny,
- brak prawidłowego przepływu informacji (mało rozwinięty system Transter PKS),
- rozproszenie potencjału przewozowego i spedycyjnego (PSK, PKS, Spedycja branżowa),
- brak materialnych bodźców do minimalizowania działalności przewozowej (dla nadawców, odbiorców).

Drogą wiodącą do poprawy tego stanu (a więc zapewnienia dodatkowych korzyści współdziałania transportu z otoczeniem poprzez zaangażowanie spedytora) jest kształtowanie uwarunkowań tego procesu w celu podniesienia efektywności procesu przewozowo-spedycyjnego oraz obniżki kosztów transportu.

Efektywność procesu przewozowo-spedycyjnego zależy od:

- ścisłego współdziałania z nadawcami i odbiorcami przesyłek głównie poprzez:

- a) dokładne ustalenia wielkości i rodzaju zadań przewozowych,
 - b) ustalenia warunków dejazdu i przepustowości punktów przeładunkowych,
 - c) terminowe i właściwego przygotowania przesyłek do przewozu i odbioru,
- doboru odpowiednich pojazdów w zależności od: rodzaju ładunku, odległości przewozu, warunków u nadawców i odbiorców, sposobu wykonywania czynności przeładunkowych,
 - właściwej organizacji przewozów związanej z: obsługą torów ogólnego użytku, przewozami scentralizowanymi, w reasach pustych przebiegów [(1) s. 38].

Spełnianie tych zadań uzależnione jest jednak od dwóch podstawowych warunków:

1. Zapewnienie trwałej równowagi strukturalnej między wielkością potrzeb przewozowych a globalnym potencjałem przewozowym transportu (niedobór potencjału przewozowego stwarza konieczność stosowania priorytetów przewozowych, co stawia przewoźnika w sytuacji prawie monopolistycznej wobec spedytora).

2. Wprowadzenia do polityki gospodarczej takich rozwiązań funkcjonalnych, które zapewnią integrację celów wszystkich uczestników procesu współdziałania z interesem ogólnospołecznym [(7) s. 39].

Wprowadzona aktualnie w życie reforma gospodarcza ma na celu zwiększenie koordynacji działań między uczestnikami współdziałania. Proponuje przede wszystkim zmiany w uwarunkowaniach organizacyjnych tego procesu (powstanie jednego przewoźnika, likwidacja rozdrobnionych przedsiębiorstw wykonujących spedycję, większy wpływ władzy regionalnej na proces współdziałania, możliwość dobrowolnego zrzeszenia się itd.).

Należy tylko dążyć, aby uwarunkowania te kształtowały się w optymalnych dla siebie przedziałach, wówczas spedycja poprzez swoje funkcje jakie pełni w procesie współdziałania transportu z otoczeniem zapewni dodatkowe korzyści jego uczestnikom.

LITERATURA

- [1] Benezekiewicz St.: Organizacja procesów przewozowo-spedycyjnych przez PKS. Magazynowanie i Transport Towarów, 1979 nr 4.
- [2] Grzejda Z.: Kierunki zmian w zakresie ilości i jakości usług świadczonych przez PSK. Magazynowanie i Transport Towarów, 1980 nr 2.
- [3] Instrukcja S-2 - o odprawie i przewozie przesyłek drobnych. Warszawa 1980.
- [4] Jankowiak F.: Analiza zgodności lokalizacyjnej punktów sieci przewoźników (PKP, PKS, PZS) z siecią placówek PSK oraz wnioski stąd wynikające dla nadawców i odbiorców przesyłek towarowych. Magazynowanie i Transport Towarów, 1980 nr 2.
- [5] Markow M.: Tryb i forma świadczenia usług przez PSK. Magazynowanie i Transport Towarów, 1980 nr 8.

- [6] Pióntek F.: Współdziałanie transportu z otoczeniem w regionie wielko-przemysłowym. Studium na przykładzie regionu katowickiego. PAN Zakład Narodowy Ossolińskich. 1982.
- [7] Stęplowski Z.: Ekonomiczne czynniki racjonalizacji transportu. WKiŁ, Warszawa 1975.

Recenzent: Doc. dr inż. Zbigniew Fidrych

ФУНКЦИИ ЭКСПЕДИЦИИ В ПРОЦЕССЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ТРАНСПОРТА С ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДОЙ

Резюме

Статья посвящается обсуждению функций какие выполняет экспедиция в процессе взаимодействия транспорта с окружающей средой.

Экспедиционная деятельность должна способствовать обеспечению дополнительных выгод участникам транспортного взаимодействия. Реализация этого эффекта препятствуют ограничения вытекающие из экономических и организационных условий этого процесса. Эти ограничения может частично смягчить проводимая хозяйственная реформа.

THE FUNCTION OF FORWARDING IN THE PROCESS OF COOPERATION OF TRANSPORTATION AND ENVIRONMENT

Summary

The article discusses the function performed by forwarding in the process of cooperation of transportation and the environment. The forwarding activity should contribute to ensuring additional profits to the participants of transportation cooperation. The restrictions resulting from the economic and organizational conditions of this process interferes with the realization of this effect. These restrictions may be partially eased by the economic reform now being implemented.